

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

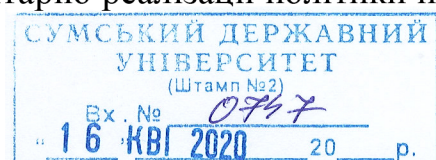
**на дисертаційну роботу Тютюник Інни Володимирівни
на тему: «Детінізація національної економіки на основі
управління податковими розривами»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних
наук за спеціальностями 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством, 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит
у спеціалізовану вчену раду
Д 55.051.06 у Сумському державному університеті**

1. Актуальність теми дослідження

Досвід розвинених країн світу засвідчує, що стабільне функціонування національної економіки країни в довгостроковій перспективі, зокрема в контексті забезпечення її соціо-еколого-економічного розвитку, залежить в значній мірі від стабільності економічного середовища. Однак висока частка неофіційного сектору економіки України формує об'єктивну загрозу до зниження рівня її інвестиційної привабливості, призводить до викривленої оцінки макроекономічних індикаторів розвитку, акумулювання неповної та неактуальної інформації для внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів про поточний стан та стратегічні вектори розвитку країни. Впровадження ефективної та послідовної політики детінізації на сьогоднішній день є важливим стратегічним завданням для держави.

Незважаючи на досить тривале реформування податкової системи, Україна посідає 65 місце із 190 країн світу за рейтингом Doing Business (що розроблений Світовим банком спільно з «PriceWaterHouseCoopers»). Так, скорочення кількості податків (до 5) трансформувалось в укрупнення ставок за певними платежами та зборами і в результаті не сприяло зменшенню податкового навантаження на бізнес, процедура нарахування та сплати податків в середньому оцінюється як довготривала, рівень податкового навантаження є відносно невисоким (45,2%) порівняно з Європейськими країнами, однак не сприяє суттєвому зростанню обсягів податкових надходжень на економічному горизонті управління.

Однією з визначальних детермінант цього є відсутність напрацьованих механізмів врахування тіньової складової в процесах податкового реформування країни. Саме податкова складова відіграє ключову роль в контексті визначення механізмів та інструментарію реалізації політики протидії

тінізації економіки. Контроль та управління процесами збалансування обсягів нарахування та фактичної сплати суб'єктами господарювання податкових надходжень, що лежать в основі формування податкових розривів, визначають один із перспективних векторів податкового регулювання для вітчизняної економіки.

Все це підтверджує актуальність проведеного Тютюник І.В. наукового дослідження.

2. Зв'язок теми дисертаційного дослідження з державними та галузевими програмами і темами

Тематика дисертації відповідає державним, галузевим та регіональним науковим програмам і темам, а також вектору досліджень світової наукової та експертної спільноти. Результати наукового дослідження використані при виконанні науково-дослідних робіт Сумського державного університету. До звіту за темою «Економетричне моделювання механізму запобігання тіньовим схемам виведення капіталу через податкові та інвестиційні канали в Україні» (номер д/р 0117U003930) увійшли пропозиції дисертантки щодо розроблення інструментарію детінізації національної економіки; за темою «Формування інструментарію детінізації економіки України на основі каузального моделювання траєкторій взаємодії фінансових посередників» (номер д/р 0120U100473) – щодо формалізації ключових каналів тінізації національної економіки; за темою «Удосконалення національної системи протидії легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом, у контексті підвищення фінансово-економічної безпеки держави» (номер д/р 0117U002251) – щодо удосконалення державної політики детінізації національної економіки в контексті підвищення її ефективності; за темою «Моделювання та прогнозування соціо-економіко-політичної дорожньої карти реформ в Україні для переходу на модель стійкого зростання» (номер д/р 0118U003569) – щодо визначення методичного інструментарію оцінки ефектів тінізації національної економіки для показників соціо-еколого-економічного розвитку країни; за темою «Управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання» (номер д/р 0116U000931) – щодо типологізації важелів впливу на фінансово-економічну безпеку бізнесу; за темою «Інноваційні драйвери національної економічної безпеки: структурне моделювання та прогнозування» (номер д/р 0117U003922) – щодо формування інструментарію прогнозування перспектив розвитку національної економіки з врахуванням ефектів тінізації.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові результати, висновки і рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, є достатньо аргументованими і характеризуються необхідним рівнем обґрунтованості.

Наукові положення у повній мірі досліджені, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік узагальнених, систематизованих та кваліфіковано опрацьованих авторкою робіт вітчизняних і закордонних вчених та фахівців з питань економічної теорії, теорії грошей, фінансів і кредиту, макроекономіки, теорії управління, державного регулювання економіки, економіко-математичного моделювання, наукові праці з питань управління податковими розривами та детінізації національної економіки. Поряд із науковою літературою, авторка опрацювала численні нормативно-правові акти, типові методики, статистичну інформацію. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується відповідними публікаціями у фахових українських та зарубіжних наукових виданнях і оприлюдненням на науково-практичних конференціях.

Мета дослідження визначена чітко і коректно, предмет і об'єкт відповідають темі роботи. Завдання повністю узгоджуються з метою роботи та забезпечують її розкриття.

Методологічну основу дослідження склали методи логічного узагальнення та наукової абстракції, індукції і дедукції – при уточненні понятійно-категоріального апарату; порівняльного та статистичного аналізу, метод аналогій – при дослідженні каналів тінізації національної економіки; методи Дікі-Фуллера, Йохансена, VEC- та VAR-моделювання – під час проведення оцінки коінтеграційних зв'язків між ставками екологічних податків і зборів та рівнем тінізації національної економіки; модифікований метод Grubel–Lloyd – при оцінюванні обсягу податкових розривів за експортно-імпортними операціями; методи Грейнджера, Вальда, Бройша-Пагана та Хаусмана – при аналізі та ґрунтовному вивченні зв'язків між рівнем тінізації національної економіки та економічним розвитком країни; кореляційно-регресійний аналіз – при дослідженні факторів управління податковими розривами; метод авторегресивно розподілених відстаней (ARDL) та модель виправлення помилок (ECM) – під час емпіричної оцінки податкових розривів за податком на прибуток підприємств; структурного, функціонального та компаративного аналізу – при удосконаленні теоретичного базису системи управління податковими розривами в контексті деті-

нізації національної економіки; системно-структурного аналізу – під час оцінювання ефективності державної політики детінізації національної економіки. Практичні розрахунки в роботі здійснено з використанням пакета статистичного аналізу даних Stata 12/SE, бібліометричний аналіз проведено на основі використання пакета VOSViewer v.1.6.10. Основні положення дисертації пройшли апробацію та були схвалені на 16 міжнародних конференціях.

Робота цілісно побудована, окремі підрозділи логічно пов'язані між собою, що забезпечує комплексний підхід до вирішення вказаної проблеми.

Висновки є логічно обґрунтованими, повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрями їхнього використання у практиці забезпечення узгодженості функціонування економічних, фінансових та інституційних підсистем в процесі розробки та впровадження державної політики з детінізації національної економіки на основі політики оцінювання, управління та прогнозування податкових розривів.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Грунтовне ознайомлення із змістом дисертаційної роботи (що структурно включає вступ, п'ять розділи, висновки, сім додатків, список використаних джерел), опублікованими науковими працями та авторефератом дисертації дозволяє стверджувати, що ключові наукові положення, висновки і пропозиції, що сформульовані дисертанткою, характеризуються високою науковою новизною і відображають особистий внесок дисертантки у розвиток теорії та практики реалізації державної політики детінізації національної економіки. Авторський внесок полягає у розв'язанні наукової проблеми щодо розроблення методологічних засад та методичного інструментарію управління податковими розривами в контексті детінізації національної економіки.

Аналіз та вивчення основних наукових гіпотез та результатів дослідження дають підстави стверджувати, що робота містить ряд важливих теоретичних і науково-методичних положень, які суттєво розвивають економічну науку про об'єктивні закони соціально-економічного розвитку та формують методологічне підґрунтя для більш ґрунтовного розуміння впливу соціальних, економічних та регуляторних факторів на механізми та напрями державного податкового регулювання національної економіки.

Серед основних положень наукової новизни слід виділити:

за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством:

1. Вихідним пунктом дисертаційного дослідження (розділ 1, стор. 43-45) є обґрунтування авторкою підходів до визначення сутності тінізації національної економіки на основі запропонованого набору критеріїв: масштаб незаконності дій економічними суб'єктами; трактування причин неконтрольованості з боку державних органів влади; першоджерело походження незаконних дій; часова характеристика; характер наслідків для національної економіки; характер заходів з протидії тінізації. Запропонована дисертанткою критеріальна база до трактування терміну «тінізація національної економіки» дозволила структурувати основні передумови та причини її виникнення, врахувати ефекти та ключові механізми щодо протидії тінізації.

2. Заслуговує на увагу удосконалена авторкою методологія інтегрального та поелементного оцінювання ефективності державної політики детінізації національної економіки (розділ 1, стор. 80-87). Удосконалений підхід відрізняється від існуючих визначенням інтегрального рівня ефективності державної політики детінізації національної економіки, в основі якого враховуються наступні компоненти: регуляторна ефективність; фінансова ефективність; субстантивна ефективність; процедурна ефективність. Це дозволяє визначити основні важелі детінізації національної економіки та характер їх впливу в динамічній ретроспективі.

3. Дисертанткою удосконалено методологічний базис визначення ключових каталізаторів тінізації національної економіки (розділ 2, стор. 94-105). На основі побудови мультиплікативної моделі розподіленого лагу в роботі обґрунтовані ключові індикатори фінансово-економічного розвитку, що впливають на обсяги тіньових фінансових транзакцій, та визначено ступінь такого впливу залежно від величини часових інтервалів. Отримані результати сформували базис для формалізації перспективних напрямів та механізмів впровадження державної політики детінізації національної економіки.

4. Перспективним для подальшого використання у фінансовій науці та практиці є вперше розроблений авторський підхід (розділ 2, стор. 116-150) до визначення причинно-наслідкових зв'язків між рівнем тінізації національної економіки та індикаторами соціального розвитку країни. Врахування прямих та латентних ефектів взаємозв'язку тіньової зайнятості, добробуту та задоволення базових соціальних потреб населення, дозволило авторці побудувати прогнозні моделі ряду фінансових, економічних та соціальних детермінант розвитку краї-

ни (обсяги нарощення податкових надходжень та соціальних внесків, наприкладі сплати ПДФО та ЄСВ, рівень мінімальної заробітної плати та індекс соціального розвитку) залежно від результативності заходів з детінізації національної економіки.

5. В роботі вперше запропоновано методологію дослідження характеру ланцюгової реакції «тінізація національної економіки – обсяги надходжень екологічного податку – обсяги витрат на фінансування природоохоронних заходів – рівень вуглецеємності ВВП» (розділ 2, стор. 154-167). Розроблене дисертанткою методологічне забезпечення є унікальним в контексті визначення величини часового лагу, протягом якого можуть бути нівельовані або принаймні мінімізовані негативні ефекти функціонування тіньового сектору економіки, для яких характерний кумулятивний характер формування. Крім того, даний метод є перспективним у подальшому використанні з огляду на можливість розрахунку масштабів негативних наслідків, які можна мінімізувати в перший рік реалізації державної політики детінізації національної економіки.

6. Важливим теоретико-методичним положенням в дисертаційному дослідженні є удосконалений інструментарій оцінювання ризику тінізації господарської транзакції (розділ 5, стор. 350-368), інтегральне значення якого включає врахування комплексу ризиків залежно від таких критеріїв: схильність органів влади, що регулюють зазначену операцію, до активної або пасивної участі у тінізації економічної діяльності; вид економічної діяльності, в рамках якого здійснюється господарська операція; країна реалізації транзакції. Це дозволило авторці в подальшому розробити систему державних заходів в рамках політики протидії тінізації релевантну відповідним значенням інтегрального ризику за господарськими транзакціями.

за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит:

1. Позитивної оцінки заслугоує представлена авторкою типологізація податкових розривів (розділ 3, стор. 173-185), що набула подальшого розвитку шляхом її доповнення такими критеріальними ознаками: тривалістю існування, причинами виникнення, механізмом розрахунку фактично сплачених податкових зобов'язань, причинами коливання обсягів потенційно можливих податкових зобов'язань. Цікавими є пропозиції авторки щодо кластеризації міжнародних дослідницьких мереж залежно від їх внеску в розвиток теорії управління податковими розривами та виокремлення структурно-функціональних патернів її взаємозв'язку з іншими економічними теоріями (розділ 3, стор. 186-194).

2. Наукову цінність мають пропозиції авторки щодо уточнення трактування поняття «управління податковим розривом в контексті детінізації національної економіки» (розділ 3, стор. 195-217). Дисертанткою, на відміну від існуючих, запропоновано розширити сутнісну основу даного концепту за межі традиційного розуміння як цілеспрямованої діяльності уповноважених органів у сфері контролю за нарахуванням та сплатою податків, – до когерентної, акцентуючої уваги на ризиках, синхронізованої системи узгодження цілей, заходів та інтересів під час функціонування ланцюгу «превентивна та реагуюча діяльність органів законодавчої та виконавчої влади – свідомі та проактивні дії суб'єктів господарювання – суспільно-інституційні трансформації та зміни ціннісних орієнтирів населення», з метою зниження обсягів розривів між потенційними та фактичними податковими надходженнями до бюджету, а також запровадження превентивних заходів в контексті політики детінізації національної економіки через податкові механізми.

3. В роботі суттєво поглиблені теоретичні засади визначення обсягів податкового розриву за ПДВ (розділ 4, стор. 272-275). На відміну від існуючих підходів, в дисертаційній роботі запропоновано оцінювати обсяги податкових надходжень в розрізі нарахування та сплати ПДВ в результаті тінізації національної економіки, ґрунтуючись на диференціації ставок податку з урахуванням особливостей реалізації для кожного типу економічних суб'єктів та здійснюваних ними фінансових транзакцій. Такий підхід має практично ціннісний характер використання: дозволяє визначити набір ефективного інструментарію управління податковими розривами за ПДВ в рамках реалізації політики детінізації національної економіки.

4. Важливою частиною дослідження є розроблена дисертанткою методологія визначення оцінка величини податкових розривів за експортно-імпортними транзакціями (розділ 4, стор. 309-315). Даний підхід базується на визначенні індексу двосторонньої асинхронності експортно-імпортних операцій (базуючись на використанні модифікованої формули Грубель-Ллойда), що дає можливість проаналізувати та згрупувати країни-партнери України на основі емпіричної оцінки ризику приховування податкових платежів.

5. Теоретичну та практичну цінність представляє запропонований авторкою методологічний базис оцінювання податкового розриву за податком на прибуток підприємств (розділ 4, стор. 250-258). Даний підхід ґрунтується на використанні модифікованого методу споживання енергії. Це сприяло формалізації методичного інструментарію прогнозування обсягу податкових розривів

за податком на прибуток підприємств, враховуючи оцінку взаємозв'язку між часовими рядами даних рівня тінізації національної економіки, обсягами податкового розриву, прибутку підприємств та споживання електроенергії.

6. Цінними для використання у фінансовій практиці є пропозиції дисертантки щодо удосконалення методологічних підходів до визначення ключових детермінант формування податкових розривів (розділ 5, стор. 325-339). Авторський внесок у підвищення ефективності державної політики з управління розривами полягає у врахуванні та оцінці лінійних і нелінійних зв'язків між загальним податковим розривом та економічними, соціальними й інституційними індикаторами розвитку національної економіки, що сприяло виявленню факторів формування такої політики та формалізації векторів її впровадження залежно від рівня тінізації національної економіки, економічного розвитку країни та з урахуванням міжнародних об'єднань, до яких належить відповідна країна.

7. Логічним та послідовним продовженням розробленого в роботі методичного забезпечення з оцінки та управління податковими розривами, що лежить в основі забезпечення державної політики протидії тінізації національної економіки, є удосконалення дисертанткою методології прогнозування податкових розривів в результаті тінізації фінансово-економічних транзакцій, що базується на врахуванні умовних поточних вигід та втрат (здійснюваних в різні моменти економічного горизонту діяльності суб'єкта господарювання) національної економіки від ефектів податкової тінізації (розділ 5, стор. 369-379). В роботі обґрунтовано припущення щодо наявності граничного та постійного рівня податкових розривів, при чому остаточне нівелювання останнього на практиці неможливе. Дисертанткою спрогнозовано сценарії (оптимістичний, песимістичний та реалістичний) зміни обсягів потенційних втрат для національної економіки в результаті формування податкових розривів у формі оціночних значень втрат ВВП на період з 2020 до 2028 року включно.

5. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях

Основні положення та висновки дисертації опубліковано у 47 наукових працях загальним обсягом 43,4 друк. арк., з яких особисто авторці належить 36,9 друк. арк., зокрема: 1 одноосібна монографія, розділи в 5 колективних монографіях, 22 статті у наукових фахових виданнях України та 2 статті в наукових виданнях інших держав (з них: 23 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, у тому числі 3 – до баз Scopus та Web of Science), 17

публікацій у збірниках тез доповідей конференцій (з яких 2 – у виданнях, що входять до баз Scopus та Web of Science).

Список зазначених праць повністю наведено в дисертації. Публікації відповідають вимогам до опублікування результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Анотування оформлене згідно чинних вимог, у стислій формі повністю розкриває основні положення дисертаційної роботи, не містить інформації, яка не наведена у роботі.

6. Значення дослідження для науки та практики, перспективи використання його результатів

Наукова значущість отриманих результатів обумовлена можливістю широкого застосування розроблених в дисертації теоретико-методичних підходів як у проведенні подальших досліджень, так і у практичній діяльності. У своєму інтегральному вигляді результати дисертаційної роботи спрямовані на вирішення важливої наукової проблеми, що виявляється у вдосконаленні теоретико-методологічного забезпечення реалізації державної політики з детінізації національної економіки на основі політики управління податковими розривами.

Розроблені дисертанткою методологічні положення можуть бути використані у практиці функціонування органів державного управління та фінансових регуляторів, професійних спілок і галузевих асоціацій, суб'єктів реального й фінансового секторів економіки. Це дозволить підвищити ефективність, повноту та послідовність механізмів та інструментів державного регулювання економіки шляхом використання заходів щодо податкового регулювання в частині впровадження політики управління податковими розривами.

Основні положення дисертації доведено до рівня методичних розробок, які можуть бути використані Міністерством фінансів України, Державною фіскальною службою України, Держаудитслужбою – в процесі удосконалення інструментарію протидії виникнення тіншових транзакцій під час здійснення фінансово-економічної діяльності суб'єктами господарювання; фінансовими агентствами та громадськими організаціями – при визначенні важелів впливу на рівень тінізації економіки.

Результати дисертаційного дослідження, висновки та пропозиції щодо кількісного оцінювання обсягів податкових розривів внаслідок тінізації економіки України, ідентифікації найбільш поширених схем ухилення від оподаткування та обсягів недоотриманих податкових надходжень за окремими видами

податків і зборів упроваджено в діяльність Міністерства фінансів України (довідка № 06050–0610/8452 від 10.03.2020 р.); щодо формування механізмів протидії порушенням під час виконання економічними суб'єктами своїх податкових зобов'язань – у діяльність Офісу великих платників податків Державної фіскальної служби України (довідка № 06-186 від 28.11.2018 р.); щодо оцінювання ефективності діяльності державних органів із фінансового моніторингу та контролю за повнотою відображення суб'єктами господарювання у фінансовій звітності результатів своєї діяльності – в діяльність Управління Північносхідного офісу Держаудитслужби в Сумській області (довідка № 20-18-0514/4119 від 24.12.2019 р.); щодо оцінювання ризиків застосування тіньових схем виведення капіталу, розрахунку комплексного показника ризику залучення економічних агентів до тіньових схем виведення коштів – у діяльність Української асоціації венчурного та приватного капіталу UVCA (довідка № 1/10122019 від 10.12.2019 р.); щодо ідентифікації факторів впливу на рівень тінізації економіки України – в діяльність Коаліції малого та середнього бізнесу в Сумській області (довідка № 15 від 16.10.2019 р.).

Одержані дисертанткою наукові результати використовуються у навчальному процесі Сумського державного університету під час викладання дисциплін: «Економічна політика та державне регулювання», «Прогнозування соціально-економічних процесів», «Фінансове регулювання та нагляд», «Фінансовий контроль та аудит» (акт від 02.12.2019 р.).

7. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

Відзначаючи високий рівень теоретичних, методологічних та методичних положень дисертації Тютюник І.В., її змістовність та логіку викладення матеріалів дослідження, вважаємо за необхідне висловити зауваження та виділити дискусійні положення:

1. У другому розділі дисертаційної роботи, оцінюючи причинно-наслідкові зв'язки між рівнем тінізації національної економіки та детермінантами соціального розвитку країни, авторка зазначає, що розроблений нею інструментарій дозволяє врахувати явні та латентні взаємозалежності рівнів тіньової зайнятості рівнів тіньової зайнятості, добробуту і задоволення базових соціальних потреб населення та спрогнозувати можливі обсяги і часові горизонти нарощення обсягів надходжень податку на доходи фізичних осіб та єдиного соціального внеску, підвищення рівня мінімальної заробітної плати та індексу соціального розвитку України залежно від досягнутого рівня детінізації націо-

нальної економіки. Однак, робота значно б виграла, якщо було б більш детально описано механізм врахування латентних ефектів, зумовлених впливом тінізації економіки на показники соціального розвитку країни.

2. Вважаємо некоректним використання дисертанткою різних часових інтервалів при проведенні емпіричних досліджень. Так, при оцінюванні ефективності державної політики детінізації національної економіки авторкою використовується період з 2010-2018 рр.; при дослідженні впливу фінансово-економічних детермінант розвитку країн на рівень тінізації національної економіки – 2004–2016 рр.; при визначенні причинно-наслідкових зв'язків між рівнем тінізації національної економіки та детермінантами соціального розвитку країн – 2004–2016 рр., а екологічного – 2010-2016 рр.; при дослідженні обсягів податкових розривів за ПДВ – 2013–2018 рр., при оцінювання обсягів податкових розривів за експортно-імпортними операціями – 2010 – 2017 рр.; при визначення обсягу податкового розриву за податком на прибуток – 2013–2016 рр.; при оцінюванні обсягу податкового розриву за ПДФО та єдиним соціальним внеском – 2010-2018 рр. Вважаємо, що застосування в роботі різних часових лагів ускладнює співставність результатів дослідження, знижує рівень зроблених на їх основі висновків та пропозицій, та в цілому позначається на загальному сприйнятті концепції дисертаційної роботи.

3. У п'ятому розділі дисертаційної роботи при розробці методологічних засад оцінювання ризиків тінізації господарської операції дисертанткою обґрунтовані основні складові та етапи оцінювання інтегрального показника. На нашу думку, поряд з оцінюванням ризику схильності органів державної влади, що контролюють або регулюють цю операцію, до безпосередньої участі або сприяння тіньовим фінансово-економічним відносинам, ризику тінізації країн, економічні суб'єкти яких залучені до здійснення господарської операції та ризику тінізації видів економічної діяльності, до яких відносять досліджувану господарську операцію, доцільно було б врахувати регіональну специфіку місця знаходження економічного суб'єкта та результати попередніх аудитів щодо його діяльності. Це сприяло б більш комплексному врахуванню об'єктивних та суб'єктивних факторів, що визначають схильність суб'єкта господарювання до здійснення тіньової діяльності.

4. У четвертому розділі дисертаційної роботи авторкою на основі розрахунку обсягів податкових розривів за податком на прибуток підприємств, ПДВ, експортно-імпортними платежами та податком на доходи фізичних осіб запропоновано основні заходи їх мінімізації. На наш погляд, робота значно б виграла

ла, якщо б дисертантка деталізувала механізми імплементації сформованих рекомендацій в систему детінізації національної економіки, зокрема доцільним було більш чітко окреслити інструментарій та центри відповідальності за реалізацію даних заходів.

5. На нашу думку, в роботі було б доцільним в рамках розвитку концептуальних засад управління податковими розривами в контексті детінізації національної економіки додатково дослідити заходи непрямого впливу держави на суб'єктів господарювання, спрямовані на формування у останніх розуміння необхідності реалізації свідомих та проактивних дій щодо підвищення податкової дисципліни та додержання добропорядної податкової поведінки. Це дозволило б на основі імплементації кращих зарубіжних практик визначити дієві напрямки державного стимулювання, що впливають на рівень податкової моралі економічних суб'єктів.

6. В цілому підтримуючи висновки дисертантки, про наявність ланцюгового зв'язку між тінізацією національної економіки та детермінантами екологічного розвитку України, зауважимо, що виявлені закономірності не знайшли в роботі подальшого застосування у вигляді рекомендацій щодо змін у методах та інструментарії державного регулювання екологічного розвитку країни.

Однак, незважаючи на перераховані вище дискусійні положення, що містяться в опонованій дисертаційній роботі, вони не зменшують загального позитивного враження від неї та не ставлять під сумнів значний внесок авторки у вирішення обраного нею наукової проблеми.

8. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертація Тютюнник Інни Володимирівни на тему: «Детінізація національної економіки на основі управління податковими розривами», подана на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством та спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит, є закінченою у межах поставлених завдань науковою працею.

Представлені в роботі наукові положення та результати є авторським розв'язанням наукової проблеми, що виявляється у поглибленні методологічних засад та методичного інструментарію управління податковими розривами в контексті реалізації державної політики детінізації національної економіки. Логіко-структурна побудова дисертації демонструє володіння авторкою методологією

економічного дослідження, забезпечує доступність сприйняття викладеного матеріалу.

Всі положення, які винесено на захист, мають наукову новизну, їх рівень («вперше», «удосконалено», «набули подальшого розвитку») визначено коректно. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Тема дисертаційного дослідження є актуальною і відповідає пріоритетним напрямкам державної політики України та науковим програмам національного і регіонального значення.

Тема і зміст дисертаційної роботи відповідають паспортам спеціальностей 08.00.03 – економіка та управління національним господарством та 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит і профілю спеціалізованої вченої ради Д 55.051.06 у Сумському державному університеті.

Робота відповідає вимогам пунктів п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (у поточній редакції), а її авторка – Тютюнник Інна Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальностями 08.00.03 – економіка та управління національним господарством та 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
ректор Державного вищого навчального
закладу «Університет банківської справи»
Міністерства освіти і науки України

А. Я. Кузнєцова